

دکتر سیدحسین رضوی خراسانی
مدرس دانشگاه فرهنگیان

نقش معلم در آموزش تاریخ

با تکیه بر شایستگی‌ها و صلاحیت‌ها^(۱)

مقدمه

درس تاریخ^۲ در برخی از نظام‌های آموزشی جهان یکی از جذاب‌ترین و مهیج‌ترین درس‌ها محسوب می‌شود و در بسیاری از کشورها، برعکس، از ملال‌آورترین و خسته‌کننده‌ترین درس‌ها. در مقاله حاضر برآنیم که به‌طور خاص، و صرف نظر از یک سلسله علل و عوامل محیطی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، نقش ویژه معلم تاریخ در فرایند تدریس را واکاوی کنیم؛ با طرح این سؤال اصلی که: معلم تاریخ چه نقشی در آموزش تاریخ دارد؟ و سؤال دیگر اینکه معلم تاریخ برای ارائه یک الگوی تدریس مؤثر و ثمربخش و تأثیرگذار نیازمند چه شایستگی‌ها و صلاحیت‌هایی است؟ فرض ما این است که معلم در صورت واجد بودن یک سلسله از صلاحیت‌های علمی، عملی و شخصیتی، مؤثرترین و محوری‌ترین نقش را در فرایند تدریس بر عهده دارد. در یک عبارت کوتاه، معلم یکی از مهم‌ترین ارکان مهم آموزش تاریخ است. با تکیه بر این صلاحیت‌ها و آگاهی و توانمندی‌هاست که کلاس درس تاریخ به شورانگیزترین و لذت‌بخش‌ترین کلاس‌ها تبدیل می‌شود و با تکیه بر همین اصل، معلمان فاقد این توانمندی‌ها لطمات شدیدی به تاریخ، و آموزش تاریخ خواهند زد. با توجه به محوریت و نقش ممتاز معلمان تاریخ است که امروزه در بسیاری از کشورهای صاحب‌نام در حوزه‌های علمی، رویکرد آموزش معلمان تاریخ رویکردی استراتژیک و حیاتی است. مقاله حاضر بر اساس تجربه‌های عملی نگارنده و با استفاده از مطالعات و پژوهش‌های پژوهشگران تدوین شده است.

عکاس: غلامرضا بهرامی

کلیدواژه‌ها: معلمان تاریخ، آموزش تاریخ، صلاحیت‌ها، تدریس فعال

اهمیت آموزش معلمان در کشورهای توسعه‌یافته

با ظهور رسانه‌های نوین ارتباط و گسترش فرایند فناوری اطلاعات و ارتباطات، گمان می‌رفت به مرور زمان از نقش سنتی معلمان در کلاس‌های درس کاسته شود، اما خیلی زود معلوم شد که چنین چیزی غیر ممکن خواهد بود و باید با توجه به تغییرات موجود به دنبال تبیین تازه‌ای از چگونگی ایفای نقش معلمان و ضرورت‌های آن پرداخت. به همین منظور امروزه در بیشتر نظام‌های آموزش و پرورش جهان، به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته، به آموزش معلم اهتمام ویژه‌ای می‌شود و کشورهای پیشرو گام‌های بسیار مهمی در این حوزه برداشته‌اند. آن‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که مهارت‌های حرفه‌ای برای ورود به کلاس درس ضرورتی غیرقابل انکار است. به همین منظور طرح‌ها، پروژه‌ها، تشکیلات و سازمان‌های کوچک و بزرگی در بسیاری از کشورهای جهان برای توانمندسازی معلمان مشغول به فعالیت شده‌اند. مجموعه‌ای از دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، مراکز تربیت معلم و ده‌ها مؤسسات علمی دیگر ارائه آموزش ویژه به معلمان هر رشته را به عهده دارند. (عباسی، ۱۳۸۶) مضافاً اینکه صدها مجله و رسانه و صدها سایت، وبسایت و وبلاگ نیز در این حوزه فعال شده‌اند. برای نمونه در انگلستان یک سایت پژوهشی، با نام IHR، امکانات و منابع پژوهشی و مطالعاتی معلمان و پژوهشگران را ارائه می‌دهد. (<http://www.history.ac.uk>) و یا سایت «مدرسه‌های تاریخی در انگلستان» امکانات دسترسی آسان به منابع مورد نیاز معلمان و حتی دانش‌آموزان را عرضه می‌کند.

سایت (<http://www.schoolshist.ry.org.uk>) متعلق به مرکز آموزش ملی در انگلستان^۲، روش‌های ویژه آموزش تاریخ را به معلمان تاریخ این کشور ارائه می‌دهد. سایت (<http://www.org.uk/subject/history/indx.htm>) در کشور نیوزلند نیز فعالیت‌های درخشانی صورت داده است. به‌منظور آموزش ویژه معلمان تاریخ سایت (www.minedugovt.nz) طراحی شده است. همچنین بنیاد تاریخ‌شناسی کولونیکال ویلیامز برگ^۳ در آمریکا روش‌های آموزش ویژه‌ای به معلمان و دانش‌آموزان تاریخ پیشنهاد می‌کند؛ نظیر ایجاد

آرشیوهای تاریخی الکترونیکی، استفاده از نقشه‌ها و فهرست معانی تاریخی، داشتن طرح درس منظم و استفاده از IT و ... (حسینی، ۱۳۸۵: ۴۶).

سایت (<http://www.history.org/history/teaching>) نیز برای معلمان تاریخ آمریکا حائز اهمیت است. همچنین پژوهشگران و محققان دانشگاه «ویسکانسین^۴» در آمریکا سایت آموزشی «معلم تاریخ» (<http://www.historyteacher.net>) را ایجاد کرده‌اند که انبوهی از اطلاعات تاریخ جهان را در اختیار کاربران معلم قرار می‌دهد. (همان) امروزه به خوبی این مسئله به اثبات رسیده است که اجرای هر طرحی در حوزه آموزش و پرورش در گرو بازدهی‌هایی است که در عمل و آنچه در کلاس درس اتفاق می‌افتد، آشکار می‌گردد. (رئوف، ۱۳۸۳: ۱۵۵) امروزه به خوبی این امر به اثبات رسیده است که اساسی‌ترین عامل برای ایجاد موقعیت مطلوب در تحقق هدف‌های آموزشی، معلم است. (شعبانی، ۱۳۷۸: ۱۳۰) حتی با رشد حیرت‌آور روش‌ها و فنون و الگوها و راهبردهای آموزش و پرورش به‌ویژه از نیمه دوم قرن بیستم، شرکت معلم به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در کلیه فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در مدرسه، خانه و جامعه مشهود و مشخص است. (صفوی، ۱۳۸۲: ۷) معلم باصلاحیت با توانایی‌های ویژه خود نارسایی‌های کتاب درسی را جبران می‌کند و محیطی پر از نشاط و لذت را در فرایند تدریس ایجاد می‌کند و برعکس معلمان فاقد صلاحیت‌های لازم بهترین موقعیت‌ها را از دست می‌دهند و مهم‌ترین موضوعات تدریس را به‌صورتی غیرفعال و ملال‌آور تبدیل خواهند کرد. (شعبانی، همان) دیدگاه، اندیشه و شخصیت و سرمایه اجتماعی^۵ معلم نقش بسزایی در دانش‌آموزان دارد. در ادامه شایستگی‌ها و صلاحیت‌های یک معلم تاریخ را، که موضوع سؤال دوم ما بود مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱. دانش کافی در باب معرفت تاریخی

معلم تاریخ برای دستیابی به بینش و معرفت تاریخی، که زیربنای فلسفی و فکری تحلیل‌ها و تفسیرهای او را شکل می‌دهد، نیازمند یک سلسله مطالعات نسبتاً منسجم و دامنه‌دار است تا فلسفه و رسالت آموزش تاریخ را به درستی درک کند و صاحب شناختی نسبتاً جامع در این حوزه شود. این نوع مطالعه سبب می‌شود او صاحب شناختی دقیق از ماهیت، هدف و روش این علم شده و

معلم تاریخ باید همواره با یافته‌های جدید علمی تاریخ آشنایی و آگاهی داشته باشد. چنین معلم‌پویایی، دانش‌آموزانی پویا، متفکر و پر تلاش تربیت خواهد کرد و تأثیر ژرفی بر اندیشه و تفکر آنان خواهد نهاد

دستاورد‌های خود را به شاگردان انتقال دهد. به هر روی به قول شارل ساماران، معرفت تاریخی نیاز عمیق انسان متفکر است. (ساماران، ۱۳۸۹: ۱۳). معلم تاریخ نیز به نوبه خود برای تدریس این دانش که آمیخته‌ای از معارف فکری میراث بشری است نیازمند آگاهی و معرفت عمیق و دقیقی است. در این راستا او درمی‌یابد که هر حادثه تاریخی، معلولی است که علتی دارد که باید در پی فهم و کشف آن بود و در آموزش تاریخ بدان توجه کرد.

۲. آگاهی نسبتاً جامع و وسیع از موضوع تدریس

معلم تاریخ هر اندازه هم که دارای ویژگی‌های مطلوب انسانی باشد اگر از نظر علمی ضعیف باشد و بر موضوع تدریس احاطه کامل نداشته باشد، مورد قبول شاگردان واقع نخواهد شد. سیطره علمی معلم بر موضوع درس از مهم‌ترین ویژگی‌های هر معلم و از جمله معلم تاریخ است. اگر معلمی نتواند به پرسش‌های شاگردان خود پاسخ قانع‌کننده‌ای دهد به مرور احترام و اعتبار و جایگاه خود را از دست خواهد داد. معلم کم‌مایه و بی‌مطالعه ناچار از تکرار مکررات خواهد بود، لذا به منظور دستیابی به این ویژگی،

یعنی تسلط منطقی و علمی بر موضوعات درس، نیازمند مطالعه دائم است. (شعبانی، ۱۳۷۸: ۱۳۵) معلم تاریخ باید همواره با یافته‌های جدید علمی تاریخ آشنایی و آگاهی داشته باشد. چنین معلم پویایی، دانش‌آموزانی پویا، متفکر و پرتلاش تربیت خواهد کرد و تأثیر ژرفی بر اندیشه و تفکر آنان خواهد نهاد.

۳. پرورش افکار دانش‌آموزان

دیوید لوونتا^۷ در کتاب «گذشته سرزمینی بیگانه است»^۸ معتقد است که هیچ مورخی نمی‌تواند بر تمامیت وقایع گذشته اشراف داشته باشد و بنابراین نمی‌تواند آن‌ها را احیا کند. دانش هیچ مورخی کاملاً با گذشته منطبق نیست و حجم کلی گذشته مانع از دسترسی به کلیت تاریخ می‌شود.

(lowental, 1985, chapter 5) از نگاه دیلتای^۹ نیز، از آنجا که ما با رویدادهای گذشته نزیسته‌ایم، جهان این رویدادها همواره برای ما بیگانه و دست‌نیافتنی باقی می‌ماند. بنابراین تنها راه ممکن برای «بازآفرینی» درک گذشته، کوشش در جهت «باززیستن» آن از راه قرار دادن خویش به جای انسان‌های گذشته است. (مفتخری، ۱۳۹۲: ۳۹) برای همزیستی با انسان گذشته و درک او، معلم تاریخ باید با پرورش قوه اندیشه و تفکر دانش‌آموزان، به آن‌ها کمک کند تا درباره عمل، کنش و واکنش‌های انسان‌های گذشته بیندیشند. نتیجه این تفکر، بینش و درک عمیقی را به همراه خواهد داشت. از نظر کالینگ وود^{۱۰} «وظیفه اصلی اهل تاریخ است که افکار فاعلان و عاملان تاریخی را در ذهن خود «بازاندیشی» و «بازآفرینی» کنند.» (کالینگ وود، ۱۳۷۵: ۱۷۶؛ مفتخری: ۴۳) از نظر وی همچنین «تنها راه فهم گذشته درک تفکرات و استدلال‌ات گذشتگان است، زیرا افکار ذاتاً دارای این خاصیت هستند که بعد از مدتی می‌توان آن‌ها را احیا کرد» (مفتخری: ۴۲؛ والش، ۱۳۶۳: ۵۷) بنابراین پرورش قدرت اندیشه و تفکر بزرگ‌ترین رسالت معلم تاریخ است که در نظام‌های نوین آموزش‌وپرورش جهان به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته مورد عنایت و توجه است. تفکر و اندیشه تنها با گفتن «فکر کنید» حاصل نمی‌شود. دانش‌آموزان جز

در حالتی که با مسئله روبه‌رو شوند به فکر کردن نمی‌پردازند پس معلم باید با مسئله‌آفرینی برای دانش‌آموزان عشق و شوق اندیشیدن را در آنان تقویت کند و شیوه اندیشیدن را به آنان بیاموزد. (شعبانی، همان: ۸۲) و به قول برخی محققان باید تلاش کرد شاگردان به درک صحیحی از آموزش برسند و خود به یادگیرندگان مستقل تبدیل شوند. (رضایی، ۱۳۹۲: ۳)

۴. آگاه بودن بر اهمیت آموزش تاریخ و انتقال حس «حظ تاریخی» به دانش‌آموزان

معلم تاریخ به جز داشتن معرفت تاریخی باید به اهمیت آموزش این علم نیز آگاهی و اشراف کامل داشته باشد. متأسفانه درک عوامانه نسبت به این دانش سبب شده

بنگریم، می‌توانیم رنگ متفاوتی ببینیم» (استنفورد، ۱۳۸۶: ۸۳)

۵. صداقت در گفتار و عمل، و احترام به عقاید و نظرات دانش‌آموزان

از تأثیرگذارترین شخصیت‌ها بر زندگی مردم، معلمان هستند. رفتار گرم، صمیمی و صادقانه معلم معمولاً چنان تأثیری بر روح و روان دانش‌آموز می‌گذارد که هرگز از خاطرش محو نخواهد شد. شاید به همین جهت است که ارسطو می‌گوید: «افتخار کسانی که به کودکان تعلیم می‌دهند بیش از کسانی است که آن‌ها را به وجود می‌آورند.» (کیت، ۱۳۸۰: ۵۴) تواضع، مهربانی، اخلاق نیکو، صبر، گذشت، صداقت و حفظ شخصیت دانش‌آموز از مظاهر و جلوه‌های معلم حقیقی است. معلمان سرمایه‌های اجتماعی یک کشورند و تأثیر ژرف و عمیقی بر رفتار، کردار و فرهنگ دانش‌آموزان دارند. (خلیلی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۶) امروزه نظریه‌پردازان بزرگی چون بوردیو^{۱۴}، کلمن^{۱۵}، پاتنام^{۱۶} و فوکویاما^{۱۷} بر نقش سرمایه اجتماعی در موفقیت‌های فردی و گروهی تأکید بسیار کرده‌اند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۸؛ کلمن، ۱۳۷۷: ۴۵۸-۸۲) احترام به عقاید و ارزش‌های دانش‌آموزان به آن‌ها می‌آموزد که در بحث‌های گروهی شرکت کنند و به اندیشه‌های دیگران احترام بگذارند. معلم تاریخ با صداقت و رفتار احترام‌آمیز، به دانش‌آموزان می‌آموزد که «به نظرات دیگران احترام بگذارند، چگونه با دیگران ارتباط برقرار کنند، چگونه یاد بگیرند، چگونه یاد بدهند، چگونه فکر کنند، چگونه بگویند، چگونه ببینند، چگونه بشنوند، چگونه بخواهند، چگونه جست‌وجو کنند، چگونه بیاموزند، چگونه بیازمایند و چگونه بیافرینند.» (رئوف، ۱۳۸۳: ۱۵۶)

توجه یکسان به همه دانش‌آموزان، رفتار محبت‌آمیز و به دور از تبعیض به شدت بر دانش‌آموزان تأثیرات مثبتی خواهد داشت. (پارسا، ۱۳۷۴: ۲۸۴) معلم باید احساسات سلطه‌جویانه خود را کنترل کند. (خنیفر، ۱۳۸۲: ۶۰) چنین معلم آزاداندیشی بر قلب‌های شاگردان خود حکومت می‌کند و ژرف‌ترین تأثیرات را بر روح و روان آن‌ها خواهد گذاشت.

۶. توانایی آموزش به شیوه فعال

نهضت آموزش و پرورش پیشرو با پیشگامی چهره‌های شاخصی چون ماریا مونته‌سوری^{۱۸} (۱۸۷۰-۱۹۵۲) ایتالیایی، ژان لیتارت هلندی^{۱۹} (۱۸۵۹-۱۹۱۶)، ژرژ کرشن اشنتاینر^{۲۱} آلمانی (۱۸۵۴-۱۹۳۲)، برتراند

است که در نظام آموزشی ما این درس جایگاه حقیقی خود را پیدا نکنند. به قول جان دیویس^{۱۱} «آنجا که تاریخ تدریس شود اطفال و جوانان امتیاز مردم کهنسال را دارند و آنجا که تاریخ آموخته نشود مردم کهنسال چون کودکانی بیش نیستند» (www.hawzad.net) معلم تاریخ با آگاهی از این اندیشه که معرفت حقیقی و درک گذشته، برای ساختن حال و آینده ما اهمیت دارد می‌تواند به دانش‌آموزان برای توجه و عنایت بیشتر به این درس انگیزه بدهد. به قول دورکیم: «حقیقت تاریخ چیزی جز تجزیه و تحلیل حال نیست؛ چرا که در گذشته است که می‌توانیم عناصر و عوامل تشکیل‌دهنده حال را بیابیم» (درانی، ۱۳۸۷: ۶) یکی از مهم‌ترین وظایف این درس حفظ میراث فرهنگی و تمدنی گذشتگان و انتقال آن به نسل‌های جدید است. بدون تاریخ این زنجیره قطع خواهد شد. مردمی که از گذشته خود قطع شده‌اند موجوداتی بی‌هویت و لاجرم بی‌فرهنگ خواهند ماند. مطالعه تاریخ لذت‌بخش است، درست مثل مشاهده یک فیلم یا مطالعه موسیقی، گیاهان و ستارگان. مشاهده یک سند قدیمی یا یک تابلوی نقاشی قدیمی حکایت از دنیای دیگری دارد که به ما امکان می‌دهد از گذشته لذت ببریم. (آرنولد، ۱۳۸۹: ۱۶۷) مطالعه تاریخ مستلزم کندن از حال و کاوش در دنیای دیگری است. این امر قطعاً ما را نسبت به زندگی و بسترهای حیات خودمان آگاه‌تر می‌کند. مطالعه تاریخ به نوعی مطالعه خودمان است. (همان) آرنولد می‌نویسد: «تاریخ گفت‌وگوست آن‌گاه که با جزم‌اندیشی و تعصب به ما می‌گوید «این تنها روال ممکن است» یا «تسا بوده همین بوده!» تاریخ به ما امکان می‌دهد که به این حرف اشکال بگیریم و بگویم همواره روال‌های فراوان و انواع فراوانی از بودن وجود داشته است. تاریخ به ما ابزار مخالفت می‌دهد.» (همان) تاریخ میراث گران‌بهای ملت‌هاست و به قول جرمی بلک^{۱۲} «بخشی از فرهنگ ماست؛ آن چیزی است که همه ما در آن سهمیم هستیم و هیچ فرد یا گروهی به تنهایی مالک آن نیست.» (بلک، مکراید، ۱۳۹۰: ۳۸) نکته دیگری که معلم تاریخ باید به آن توجه کند و این نکته را به دانش‌آموزان نیز انتقال دهد این است که مطالعه افراد متعدد درباره این موضوع، ادامه مطالعه بر روی آن موضوع را نفی نمی‌کند. و این مسئله یکی از لذت‌های تاریخ است. به قول «میلان کوندرا»^{۱۳}: «شما گمان می‌کنید که گذشته، تنها به سبب اینکه قبلاً اتفاق افتاده، تمام شده و تغییرناپذیر است؟ نه؛ گذشته جامعه رنگارنگ بر تن دارد و در هر زمان که به آن

راسل^{۲۳} انگلیسی، فرانسیس پارکر^{۲۴} (۱۸۳۷-۱۹۰۲) و جان دیویی^{۲۵} (۱۸۵۹-۱۹۲۲) آمریکایی به راه خود ادامه داد. (صفوی، ۱۳۸۲: ۵) رویکرد جدید و نوین آموزش تمامی حوزه‌ها و رشته‌ها را تحت تأثیر خود قرار داد. این رویکرد^{۲۵} سبب شد شیوه‌های سنتی آموزشی که در آن تنها معلم فعال یثاء بود دچار تغییر و دگرگونی شود.

امروزه روش‌های دیرپایی از قبیل روش سخنرانی و حتی روش سقراطی یا متحول شده‌اند و یا دیگر به تنهایی به کار گرفته نمی‌شوند، بلکه روش‌های نوین به صورت ترکیبی و یا مجزا بیشتر مورد توجه صاحب نظران تعلیم و تربیت قرار گرفته است. روش فعال رویکردی است که شالوده آن بر فعالیت جدی دانش آموز در فرایند تدریس بنا شده است. در آموزش سنتی: «هدف اولیه معلم آگاه کردن یادگیرندگان از طریق آموزش مستقیم یعنی گفتن و سخنرانی کردن عمدتاً پشتیبانی شده به وسیله کتاب‌های درسی (ویگنر و مک تایگه، ۲۰۱۲: chapter 5) است و در نقطه مقابل آن آموزش و پرورش پیشرو قرار دارد که در آن به نقش تجربه و فعالیت یادگیرنده در جریان یادگیری اهمیت داده می‌شود.

در روش‌های نوین تدریس مثل روش بحث گروهی و pbl^{۲۶} و روش ایفای نقش، روش پرسش و پاسخ، روش گردش علمی، روش آزمایشی و روش کلاس یادگیرنده، روش مسئله‌ای، روش واحد پروژه و امثال این‌ها بر موضوعات زیر تأکید می‌کنند:

- دخالت دادن نظریه‌های یادگیری در آموزش
- فعال کردن دانش آموزان و ایجاد شرایط و فرصت برای کشف قواعد و اصول
- پیوند دادن موضوع درس با زندگی و پیوند دادن زندگی با درس
- ارتباط دادن هر موضوع درسی با سایر موضوع‌ها و هدف‌های درسی

- استفاده از بازی‌ها و سرگرمی‌های آموزشی

- استفاده از فناوری

- بهره‌گیری از روش‌های جدید برای سنجش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

- توسعه استانداردها (صفوی، ۱۳۸۲: ۱۸-۱۴) و ...
معلمان تاریخ با تکیه بر روش‌های نوین درسی و استفاده به جا و به موقع از یکی از این روش‌ها و یا ترکیبی از آن‌ها با تعامل و شرکت فعال دانش آموزان به کلاس درس تاریخ جان تازه‌ای می‌دهند و آن را از یک کلاس ملالت‌بار به کلاسی پرشور و پرهیجان همراه با یادگیری مؤثر و عمیق تبدیل خواهند کرد. در روش فعال هم دانش آموز و هم معلم در فرایند یاددهی-یادگیری مشارکت دارند و

معلم با عنایت به تدوین طرح درسی فعال و برنامه‌ریزی دقیق سبب افزایش کارایی خود و کلاس درس می‌شود. (سرمد، ۱۳۷۶: ۱۳۲) به قول کراس بای^{۲۷} «ما معلم را در حکم یک ارائه‌کننده اطلاعات و نیز به عنوان یک تسهیل‌گر یادگیری می‌بینیم که دانش آموز را ترغیب می‌کند تا برای کسب اطلاعات خود مسئولیت به عهده بگیرد و به دانش آموزان کمک می‌کند تا یاد بگیرند. (Harden and Crosby, 2000:334) لذا در شیوه تدریس نوین آنچه که اهمیت دارد ارتقای یادگیری برای دانش آموزان در کانون و قلب نقش معلم قرار دارد. (رضایی، ۱۳۹۲: ۴؛ دسوس و همکاران، ۲۰۰۸: ۵۵-۴۹)

۷. بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)^{۲۸}

ICT یک ابزار کلیدی در فرایند دستیابی و انتشار دانش به ویژه در قرن ۲۱ شده است. (Adesote, 2013: 2158) نقش ICT در آموزش تاریخ در جهان امروز، از اهمیت بسیاری برخوردار است. این شیوه شامل استفاده از رایانه در کلاس‌های درس، کاربرد اینترنت و جست‌وجوی اطلاعات و مکان‌های تاریخی، پردازش اطلاعات و ... می‌باشد. به همین منظور مقالات بسیاری در سایت‌های متعددی بارگزاری شده است که در پی نوشت به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.^{۲۹} امروزه فناوری انتقال اطلاعات از طریق اینترنت، نرم‌افزارهای تاریخی، و ICT تأثیر مهم و عمیقی بر جریان آموزش و یادگیری تاریخ دارد. لذا معلمانی که از این فناوری به خوبی بهره می‌گیرند، در فرایند یاددهی-یادگیری گام‌های بلندی برداشته و در جهت ارتقای کیفی و علمی آموزش تاریخ تلاش‌های ارزنده‌ای ارائه می‌کنند. عدم بهره‌گیری از این تکنولوژی گامی در جهت پس‌رفت و افول آموزش و یادگیری تاریخ در کلاس‌های درس است.

۸. آشنایی با علوم و دانش‌های مرتبط با تاریخ

تاریخ دانشی است که به‌طور عمده با علومی که با انسان و رفتار او سر و کار دارد ارتباط دارد. (زرین کوب، ۱۳۷۹: ۱۱۸؛ مجد، ۱۳۸۵: ۳۱) واقعیت این است که تاریخ شرح زندگی گذشته انسان است. تاریخ شرح رخدادهای تمدنی و فرهنگ است. در دل هر تمدنی اقتصاد، سیاست، فلسفه، جامعه‌شناسی، ادبیات، اسطوره‌شناسی و ... قرار دارد. مورخ چگونه قادر به شناسایی و شرح و بسط تمدن‌ها خواهد بود؟ آیا می‌توان تاریخ را از این علوم جدا کرد؟ (نوذری، ۱۳۸۲: ۷ و ۸) قدر مسلم چنین امری ناممکن خواهد بود. در فرانسه

نتیجه

مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عنصر آموزش در کلاس درس «معلم» است. معلم حیاتی‌ترین نقش را در آموزش و جریان «یاددهی - یادگیری» ایفا می‌کند. لذا با تکیه بر همین ضرورت امروزه در بسیاری از کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای صاحب نام در عرصه روش‌های نوین آموزش به مسئله آموزش معلمان حرفه‌ای اهمیت خاصی ورزیده‌اند. معلمان تاریخ نیز با تکیه بر همین اصل با مهارت و شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای، روش آموزشی مؤثر و ثمربخشی را به منصه ظهور می‌رسانند. یکی از ضروری‌ترین عناصر پویایی علمی در کلاس، تربیت معلمان حرفه‌ای است که با جدیدترین روش‌های آموزش و مهارت‌های ویژه آموزشی آشنا شده‌اند. به همین منظور سرمایه‌گذاری در بخش تربیت معلمان حرفه‌ای و اهتمام ویژه نسبت به عالی‌ترین شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای نتایج درخشان و شکوهمندی را در حوزه آموزش تاریخ به دنبال خواهد داشت. این گروه از معلمان دانش‌آموزانی را در حوزه تاریخ تربیت خواهند کرد که با مقوله تفکر و اندیشه‌آشنایی کامل دارند و رسالت آموزش تاریخ را به درستی و زیباترین شکل ممکن دریافت کرده‌اند. حفظ میراث فرهنگی و تمدنی مهم‌ترین دغدغه اصحاب سیاست و فرهنگ در همه کشورهاست و معلمان تاریخ حرفه‌ای و باصلاحیت مهم‌ترین انتقال‌دهندگان فرهنگ و تاریخ ملت به نسل‌های جدید هستند.

از آغاز قرن بیستم همزمان با پیشرفت‌های ژرف در حوزه آموزش تاریخ، در دبیرستان‌ها تاریخ را با آموزش فلسفه همراه کرده‌اند. (مجد، ۱۳۸۵: ۳۱) طبیعی است در ارتباط با چیستی و چرایی تاریخ و نیز ماهیت تاریخ، الزاماً پای بسیاری از علوم انسانی به میان می‌آید که معلمان حرفه‌ای تاریخ باید با این دانش‌ها آشنا باشند. جامعه‌شناسی، فلسفه، اسطوره‌شناسی و ادبیات در عین استقلال بخش‌های مهمی از ماهیت دانش تاریخ محسوب می‌شوند و آگاهی از آن‌ها به درک عمیق‌تر رویدادهای تاریخی و نیز آموزش تاریخ کمک شایانی خواهد کرد. شاید همین نگاه حرفه‌ای به تاریخ و معلم تاریخ سبب شده است که امروز در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته به ویژه فرانسه آموزش تاریخ مهم‌ترین موضوع درسی به حساب آید. (امالوی، ۱۳۶۹: ۱۹) به هر روی با توجه به اینکه معلم مهم‌ترین عامل در حوزه تعلیم و تربیت محسوب می‌شود طبیعی است که برای حفظ و آموزش این گروه نخبه باید سرمایه‌گذاری لازم صورت گیرد. (سلسبیلی و دیگران، ۱۳۸۲: ۵۹).

پی‌نوشت‌ها

۱. کلمن، جیمز؛ بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، ۱۳۷۷.
۲. خلیلی، صدیقه؛ برابری، مرضیه؛ رضوی خراسانی، سیدحسین؛ بررسی نقش سرمایه اجتماعی معلمان در ارتقای سطح سرمایه اجتماعی دانش‌آموزان، فصل‌نامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، سال دوم، شماره ۳۰، پیاپی ۱۳۹۲، ۴۸.
۳. سرمد، غلامعلی؛ روش‌های تدریس و هنر معلمی، قم: اشراق، ۱۳۷۶.
۴. آرنولد، جان ایچ؛ تاریخ، ترجمه احمدرضا تقاء، تهران: نشر ماهی، ۱۳۸۹.
۵. درانی، کمال؛ تاریخ آموزش و پرورش ایران، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۷.
۶. مجد، مصطفی؛ آموزش تاریخ معرفتی میان رشته‌ای، مجله رشد آموزش تاریخ، دوره هشتم، ش ۱، پاییز ۱۳۸۵.
۷. زرین کوب، عبدالحسین؛ تاریخ در ترازو، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۹.
۸. نودری، جمشید؛ در تدوین و نشر کتاب‌های داستانی - تاریخی به چه نکاتی توجه کنیم؟ فصل‌نامه رشد جوانه، زمستان، ۱۳۸۳.
۹. امالوی، کریستین؛ آموزش یک ملت، پیام یونسکو، سال ۲۹، ش ۲۳۹، اردیبهشت، ۱۳۶۹.
۱۰. سلسبیلی، نادر و دیگران؛ مجموعه مطالعات در مسائل و مباحث اساسی حوزه برنامه‌ریزی درسی و روش‌های تدریس، (گزارش پژوهش، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۲).
۱۱. رضایی، منیره؛ دانشگاه فرهنگیان، پاسخی به نیاز معلمان برای افزایش دانش حرفه‌ای در دنیای متحول امروز، تهران: فصلنامه فرهنگیان، شماره (۱) آذرماه.
۱۲. رضایی، منیره؛ نقش معلم در آموزش تدریس، دانشنامه ایرانی برنامه‌ریزی، پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش.
۱۳. گنج، ان؛ مبانی علمی هنر تدریس، ترجمه محمود مهرمحمدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۷۴.
۱۴. در رشد آموزش تاریخ، دوره بیستم | شماره ۳ | بهار ۱۳۹۸

1. qualification
2. teaching history
3. the national center for history education
4. colonial Williams burg
5. Wisconsin
6. social capital
7. D. Lowenthal
8. the past is a foreign country
9. Diltay
10. collingwood
11. John Davis
12. Gremy Black
13. Milan Kundera
14. Pierre Bourdieu
15. James Coleman
16. Robert Putnam
17. Francis Fukuyama
18. teaching and instruction
19. Maria Montessori
20. Jan Ligthart
21. Georg Kerschen steiner
22. Bertrand Russell
23. Francis Parker
24. John Dewey
25. approach
26. problem- Based learning, PBL (یادگیری براساس حل طرح مسئله)
27. Crosby
28. information and communication technology
29. www. Academicjournals. org/ journal "the role of ict in the teaching and learning of history in the 21 century"

منابع

۱. عباسی، جواد؛ آموزش معلمان زیربنای پیشرفت